

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

408

η-μυμυ εντινρ
4p oGt

1902

Γ εν.

ix ενυμ9-p

2(075)
0-15

p. 1902

1902 № 659

2826

A. ՏԱՐԻ

ԴԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՕՆԻ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
КОЗЛОВЕДЕНИЯ
ИСКУССТВ
И СП

«Ա. ՍԱՏԵՏՐ» սրբույթ ձևերոց
խօսել գտնա ի նստել ի տան,
և ի գնալ ի ճանապարհի եւ
ի ննջել եւ ի շանկել:
Մ. Մոխ, ծա. 19.

Համաձայն ծրագրի հոգևոր իշխանութեան

IX տպագրութիւն

Կ ա գ մ ե ց

ՍԱՅԱԿ ՔՅ. ՍԱՅԱԿԵԱՆՑ

(Միարան Մազնույ Ս. Յէորդ Եկեղեցու)

Ծ 2001

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Ս. Մ. Փօստնեանի

1902

2010

2(075)

U-15

С арм-к
2826

2(075)

U-15

Р. СУРЬ

ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ ԿՐԹՆԻ

ВИБНОТЕНА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

«Ան ուսուսջիք որդւոց ձերոց
խօսել զտոտ ի նստել ի տան.
եւ ի դնալ ի ճանապարհի եւ
ի ննջել եւ ի բռնելը»
Մ. Մովս. Ժա. 19.

Համաձայն ծրագրի հոգևոր իշխանութեան

IX տպագրութիւն

Կազմեց

ՍԱՀԱԿ ՔՅ. ՍԱՀԱԿԵԱՆՑ

(Միաբան Մոզնույ Ս. Յէորդ եկեղեցւոյ)

Թ. Ի Ֆ. Ի Ս

Տպարան Տ. Մ. Ռօսիինեանցի

1902

45094 72925004

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Дозв. цензурою. Тбились, 23-го Марта 1902 г.

36114-66

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՁԻ Ա.

Սրբազնազոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց,
Ժայրազոյն Պատրիարքի Համազգական Ծա-
խամնձար Արարատեան Առաքելական Մայր
Աթոռոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Լ: ջմրածնի:

698-4. h.

Գլ. Ա. (1).

ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ղազարոս անունով մի հիւանդ կար՝
Բեթանիա գիւղում: Նրա երկու քոյրերը՝
Մարիամը և Մարթան՝ մարդ ուղարկե-
ցին Դաւիթի՝ Յիսուսի մօտ ասելու, որ
քո սիրելի Ղազարոսը հիւանդ է: Յիսուս,
երբ այս բանը լսեց, ասաւ. «Այն հիւան-
դու թիւնը մեռնելու համար չէ»: Բայց մինչև
մարդիկը լուր կրերէին, Ղազարոսը մեռաւ:
Յիսուսն երբ լսեց, թէ Ղազարոսը հի-
ւանդ է, ասաւ իւր աշակերտներին. «Նկէք
զնանք շրէաստան, մեր բարեկամ Ղազա-
րոսը հիւանդ է»: Յիսուսն երբ եկաւ Բե-
թանիա, արդէն չորս օր էր՝ որ թաղկ էին
խեղճին: Ազգականներից շատերն եկել էին
Մարիամի և Մարթայի մօտ՝ որ մխիթարեն
Նրանց: Երբ Մարթան լսեց, թէ Յիսուս
գալիս է, զնաց նրա առաջ, իսկ Մարիամը
տանը մնաց: Մարթան, երբ տեսաւ Յիսու-
սին, ասաց, «Տէք, եթէ այստեղ լինէիր, իմ
եղբայրը չէր մեռնի, բայց ես հաւատացած
եմ, որ հիմա էլ ինչ որ Աստծուց խնդրես,

քո խօսքերը կկատարի»: Յիսուսն ասաւ նրան. «Քո եղբայրը յարութիւն կառնի»: Մարթան ասաւ. «Գիտեմ որ յարութիւն կառնի վերջին դատաստանի ժամանակ», Յիսուսը կրկնեց. «Ես եմ յարութիւնն ու կեանքը, ով ինձ հաւատայ, եթէ մեռնի էլ, դարձեալ կապրի. դու հաւատում եմ այս բանին»: Մարթան պատասխանեց, «Այո՛, Տէր, ես հաւատացել եմ, որ դու ես Աստծու որդի Քրիստոսը, որ աշխարհ պիտի դար»: Մարթան այս ասելուց ետ, գնաց, թաքուն կանչեց Մարիամին և ասաւ. «Վարդապետը եկել է, կանչում է քեզ»: Մարիամը, երբ այս խօսքերը լսեց, շուտով վերկացաւ և գնաց: Այն Հրէաները, որոնք տանն էին, և սղաւորներին մխիթարում էին, երբ տեսան, որ Մարիամը վեր կացաւ և գնաց, իրանք էլ նրա ետեից գնացին՝ կարծելով թէ գնում է գերեզմանի վրայ լաց լինելու: Մարիամը, երբ տեսաւ Յիսուսին, ոտներն ընկաւ և ասաւ. «Տէր, եթէ այստեղ լինէիր, իմ եղբայրը չէր մեռնի»: Երբ Յիսուս Մարիամին և նրա հետ եկող հիւրերին տեսաւ, որ լալիս էին, սիրտը լցուեց և ասաւ. «Ո՛ր դրիք ննջեցեալին»: Նրանք պատասխանեցին. «Տէր, արի՛ և տես»: Յիսուս արտասուեց. Հրէաներն ասում էին. «Տես-

նում էք ինչպէս է սիրում նրան»: Մի քանիսն էլ ասում էին. «Միթէ սա չէր կարող այնպէս անել, որ Ղազարոսը շմռնէր»:

Յիսուսը գերեզմանին մօտեցաւ և ասաւ. «Վեր առէք գերեզմանի քարը»: Մարթան ասաւ. «Տէր արդէն հոտած կլինի, որովհետև չորս օրուան թաղած է»: Յիսուսն ասաւ, «Մարթա, չասացի քեզ, որ եթէ հաւատաս, Աստծու փառքը կտեսնես»:

Քարը վեր առան: Յիսուսն աչքերը երկինք բարձրացրեց և ասաւ. «Հայր, շնորհակալ եմ քեզնից. դու ինձ միշտ լսել ես. խնդրում եմ, այս անգամ էլ լսես, որ այս ժողովուրդը հաւատայ, թէ դու ես ուղարկել ինձ»: Այս ասաւ և բարձր ձայնով աղաղակեց. «Ղազարէ, արի, դուրս եկ»: Մեռելն իսկոյն դուրս եկաւ՝ ձեռներն ու ոտները պատանած, իսկ երեսը վարչամակի մէջ փաթաթած: Յիսուսն ասաւ. «Արձակեցէք կապերը և թողէք որ գնայ»: Մարիամի հետ եկած հրէաներից շատերը տեսան Յիսուսի արածը և հաւատացին նրան:

ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾԱՐԱԿԱՆԸ

Կենդանութեանց ըստ խող Քրիստոս
ի ընթանիս եկատրեսալ այսօր,

որովհետեւ մեր լապտերները հանգչում են»:
 Իմաստունները պատասխանեցին. «Մի գուցէ
 մեզ և ձեզ բաւական չլինի, աւելի լաւ է
 ծախողների մօտ գնացէք և ձեզ համար
 ձէթ գնեցէք»:

Երբ նրանք ձէթ առնելու գնացին, փե-
 սան եկաւ. պատրաստ գտնուողները նրա
 հետ մտան հարսանքատունը և դուռը փա-
 կուեց: Ետոյ միւս կոյսերն էլ եկան և ասա-
 ցին. «Տէր, բաց արա՛ դուռը»: Փեսան պա-
 տասխանեց և ասաւ. «Ճշմարիտն եմ ստղծ,
 որ ես ձեզ չեմ ճանաչում»:

ՏԱՍՆ ԿՈՅՍԵՐԻ ԾԱՐԱԿԱՆԸ

Իմաստուն կուսանքն

Պատրաստեալ իւր լապտերաց,

Ելին ընդ առաջ երկնատը փնսային

Վառնալ լապտերօք:

Իմաստուն կոյսերը լապտերների համար իւր
 վերցնելով՝ վառած լապտերներով՝ դուրս եկան
 փնսայի առաջ:

Իսկ յիմարաց կուսիցն

Ունայնացնալք ի յիւրոյ

Անպատրաստ գտան գալստեան փնսային

Ծիջնալ լապտերօք:

Իսկ յիմար կոյսերը հետները իւր վերցրած
 չլինելով՝ անպատրաստ գտնուեցին փնսայի գալստե-
 տեան, որովհետեւ լապտերները հանգած էին:

Գլ. Գ. (3).

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի Մ Ա Տ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Ղազարոսի յարուժիւնը տեսնող հրէա-
 ներից մի քանիսը գնացին Յիսուսի թշնա-
 մի փարիսեցիների, քահանաների ու դպիր-
 ների մօտ և պատմեցին իրանց տեսածը:
 Սրանք իսկոյն ժողով արին և ասացին. «Ի՞նչ
 անենք, այն մարդը շատ հրաշքներ է անում,
 եթէ այդպէս թողնենք, ամերն էլ նրան
 կհաւատան»: Նրանցից մինը՝ որի անունը
 Կայիափայ էր, ասաւ. «Գուր ոչինչ չգիտէք
 և հեռուն չէք էլ մտածում. աւելի լաւ է
 Յիսուսին սպանենք՝ քան թէ թողնենք,
 որովհետեւ այսպէս կբարոզէ և ամենին էլ
 կմոլորեցնէ»: Այն օրից սկսած՝ քահանայա-
 սլետը և փարիսեցիները խորհուրդ արին,
 որ նրան սպանեն: Այս պատճառով հրաման
 ուղարկեցին ամեն կողմ՝ Յիսուսի տեղն իմա-
 նալու, որ բռնեն:

Գլ. Գ. (4).

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի Զ Ա Մ Բ Ա Ր Զ Ո Ւ Մ Ը

Յարութիւնից ետոյ Յիսուսը քառասուն օր էլի մնաց երկրիս վրայ. նա երբեմն գալիս էր իւր աշակերտների մօտ: Սրանից ետ Յիսուսն առաքեալների հետ Չիթենեաց լեառը բարձրացաւ, այնտեղ պատուէր տուաւ նրանց և ասաւ. «Երուսաղէմից չհեռանար, այլ սպասեցէք մինչև հայր Աստուած ձեզ աւետիք կուղարկի—սուրբ Հոգին երկնքից ձեզ վրայ կիջնի և դուք զօրութիւն կստանաք. ետոյ կերթաք, կբարոզէք Երուսաղէմում, Հրէաստանում և միւս երկրներում ու ամեն տեղ կվկայէք իմ մասին: Ուրեմն զնացէք և բոլոր ազգերին սովորցրէք Հօր, Որդու և սուրբ Հոգու անունով: Սովորցրէք նրանց, որ պահեն այն ամենը, ինչ որ ձեզ պատուիրեցի: Ով կհաւատայ և կմկրտուի, նա կազատուի. իսկ ով չի հաւատայ, նա կպատժուի: Երբ այս ասաւ, բարձրացրեց ձեռները և օրհնեց նրանց: Օրհնելու ժամանակ բաժանուեց նրանցից և երկինք բարձրացաւ: Մի ամպ եկաւ, ծածկեց նրան՝ այնպէս որ աշակերտներն այլ ևս չտեսան Յիսուսին:

Նրանք երկրպագեցին ու մեծ ուրախութիւնով ետ դարձան Երուսաղէմ. ամեն օր տաճարում օրհնում էին Աստծուն և սպասում էին սուրբ Հոգուն:

Համբարձման տօնը կատարում ենք Զատիկից 40 օր ետոյ:

Գլ. Ե. (5).

Հ Ո Գ Ե Գ Ա Ղ Ո Ւ Ս Տ

Չիթենեաց լեռնից առաքեալները դարձան Երուսաղէմ և միասին էին ապրում: Տասն օրից ետոյ երկնքից յանկարծակի մի ձայն լսուեց՝ սաստիկ փշող քամու նման և լցրաւ այն տունը, ուր նստած էին: Ետոյ առանձին առանձին կրակի նման լեզուներ երևացին. այդ լեզուներից ամեն մինը իջաւ նրանցից իւրաքանչիւրի վրայ, ու նրանք սուրբ Հոգուով լցուեցան և սկսան զանազան լեզուներով խօսել:

Բացի տեղացիներից Երուսաղէմում բնակուում էին շատ աստուածավախ հրէաներ, որոնք եկել էին աշխարհի ամեն կողմերից: Երբ երկնքից իջնող ձայնը լսուեց, ժողովուրդն հաւաքուեց մէկ տեղ. ամենքը դար-

մացած լսում էին, թէ ինչպէս առաքեալները ուրիշ ուրիշ լեզուներով էին խօսում: Ոչ որ շէր հաւատում իւր տեսածին. սրա համար էլ մինը միւսին հարցնում էր. «Չէ որ այս խօսողները բոլորն էլ անուսում գալիլիացիներ են, տեսէք ինչպէս մեր լեզուներով խօսում և պատմում են Աստու մեծամեծ գործերը—այս ինչ պիտի լինի»: Իսկ ոմանք էլ ծաղրում էին և ասում. «Երևի սրանք հարբած են»:

Այն ժամանակ Պետրոսը տեղիցը վեր կացաւ և սկսաւ այսպէս խօսել. «Ով հրէաստանցիներ և Երուսաղէմում բնակուողներ, լաւ լսեցէք՝ ինչ որ ձեզ քարոզելու եմ. սրանք հարբած չեն, ինչպէս կարծում էք, որովհետեւ դեռ առաւօտեան ժամի ինն է: Լսեցէք, ով իսրայէլացիներ, ես ասեմ ձեզ, թէ սա ինչ բան է—Աստուած Յիսուս Նազովրեցուն աշխարհ ուղարկեց. Նա եկաւ և ձեր մէջ հրաշքներ գործեց. թէև դուք նրան խաչեցիք, բայց Աստուած երեք օրից հետոյ յարութիւն տուաւ: Սրանք ինչ որ անում են, ձեր խաչած Քրիստոսի զօրութիւնովն է»:

Երբ այս քարոզը լսեց ժողովուրդը, գղջաց իւր սրտում: Զատերը գալիս էին

Պետրոսի, միւս առաքեալների մօտ և ասում. «Ի՞նչ անենք»: Պետրոսն էլ ասում էր նրանց. «Ապաշխարեցէք և մկրտուեցէք Յիսուս Քրիստոսի անունով: Ով կմկրտուի, սուրբ Հոգու շնորհը կընդունի»: Այն օրը երեք հազար մարդ հաւատաց Պետրոսի խօսքերին և մկրտուեց:

Հոգեգալստեան տօնը կատարում ենք Զատիկից 50 օր ետ:

ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ ԾԱՐԱԿԱՆ

Այսօր երկնայինքն ուրախացան
 Ընդ երկրաւորացս նորոգումն,
 Բանգի նորոգողն էից հոգին էջ ի սուրբ
 վերնատունն,
 Որով նորոգեցան դասք առաքելոցն:

Այսօր երկնայիններն (հրեշտակները) ուրախացան երկրումը բնակուողներին (մարդկանց) նորոգուելու համար, որովհետեւ էակներին նորոգող սուրբ Հոգին իջաւ վերնատուն և առաքեալների գասը նորոգեց:

Այսօր հողանիւթեայ ընտելինս ցնծայ
 Ընդ հօր հաշտութեան,
 Բանգի որ երարծ գնոգին ի մարդկանէ
 մարմին եղելոց.
 Դարծեալ վերստին զնոյն պարգևէ:

Այսօր մեր հողեղէն բնութիւնը ուրախանում է հայր Աստուծո (մարդկանց հետ) հաշտուելու վրայ, որովհետեւ նա՝ որ խլեց մարդկանցից մարմին դարձած հողին (Նոյի ժամանակ), կրկին անգամ նոյն (հողին) պարգևում է (մարմին) դարձածներին— (մարդոց) *):

Այսօր մանկունք եկեղեցւոյ տօննն ցընծութեամբ

Զգալուստ սուրբ Հոգւոյն.

Որով զարդարեցան ի զգեստս լուսափայլս եւ զերապայծառս.

Երգեն ընդ սրովբէսն զերեքսրբնսին:

Այսօր եկեղեցու մանուկներն ուրախութիւնով տօնում են սուրբ Հոգու զալուստը, որի չնորհով զարդարուեցան լուսափայլ եւ դերապայծառ զգեստներով, (ուստի) երգում են սրովբէսերի հետ Երեքսրբնսին (սուրբ, սուրբ երգը):

Գլ. Զ. (6).

Վ Ե Ր Ա Փ Ո Ւ Յ Ո Ի Մ

Յիսուսը խաչի վրայից ասաւ Յովհաննէս առաքեալին, որ իւր մօրը խնամք տանի:

*) Մարդիկ ուրախանում են, որ հայր Աստուած մարդկանց հետ հաշտուեց, որովհետեւ նոյի ժամանակ մարդիկ վատացել էին: Աստուած էլ իւր հողին նրանցից վերացրել էր, իսկ այսօր նոյն հողին պարգևում է:

Այն օրից սկսած Մարիամը 16 տարի շաբունակ Յովհաննիսի մօտ էր ապրում մինչև իւր մահը:

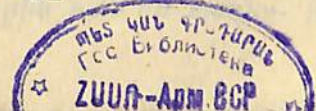
Երբ սուրբ կոյս Մարիամը մեռաւ, առաքեալները թաղեցին նրան Գեթսեմանի պարտէզում, որտեղ Յուդան Յիսուսին պիտոսներին ձեռք մատնեց: Աստուածածնի մահուան ժամանակ բոլոր առաքեալները՝ բացի Բարդուղիմէոսից, Երուսաղէմումն էին: Երբ Բարդուղիմէոսը Երուսաղէմ եկաւ և իմացաւ Տիրամօր մահը, խիստ տխրեց և ցանկացաւ տեսնել նրա գերեզմանը: Առաքեալները նրան Գեթսեմանի պարտէզը տարան, բայց ո՛րքան զարմացան, երբ գերեզմանը բաց արին և ոչինչ չգտան, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս հրեշտակների ձեռով իւր մօր մարմինը երկինք էր տարել, այսինքն վերափոխել էր:

Բարդուղիմէոս առաքեալը շատ էր ցաւում, որ չկարողացաւ ո՛չ Տիրամօրը տեսնել, և ո՛չ նրա մարմինը: Միւս առաքեալները Բարդուղիմէոսին մխիթարելու համար՝ Աստուածածնի պատկերն ընծայեցին նրան: Բարդուղիմէոս առաքեալը մի վանք շինեց և այս պատկերն այնտեղ դրաւ:

Մեր եկեղեցին տօնում է այդ օրը՝ երբ հրեշտակները սուրբ կոյս Մարիամի մար-

92-1-1-1

մինը երկինք տարան, այսինքն վերափոխեցին և դրա համար էլ այդ տօնի անունը վերափոխումն է:

Այդ օրը եկեղեցի ենք գնում և խընդրում ենք Աստուածածնից, որ բարեխօս լինի իւր որդի Յիսուս Քրիստոսի՝ մօտ մեր աղօթքը լսելու, դրա համար էլ եկեղեցում էրգում ենք —

«Փառաւորեալ եւ օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս Աստուածածին Մարիամ, մայր Քրիստոսի, մատո զաղաչանս մեր որդւոյ քո եւ Աստուծոյ մերոյ:

Ով դու փառաւորուած և օրհնուած միշտ սուրբ կոյս՝ Քրիստոսի մայր՝ Մարիամ Աստուածածին, մեր աղօթքը հասցրու քո Արդուն՝ մեր Աստրծուն:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՇԱՐԱԿԱՆԸ

Անկանխմը առաջի քո Աստուածածին եւ աղաչեմք զանարատ զկոյսդ:

Քո առաջն ենք ընկնում (երկրպագութիւն տալիս) ով Աստուածածին և աղաչում ենք քեզ՝ անարատ կուսիդ:

Բարեխօսեա՛ վասն անձանց մերոց եւ աղաչեա՛ զՄիածին որդին:

Բարեխօսիր մեզ համար և աղաչիր Միածին արդուն:

Փրկել զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն վտանգից մերոց:

Որպէսզի ազատէ մեզ փորձութիւնից և ամեն տեսակ վտանգից:

Վերափոխման տօնին եղեղեցում խաղող ենք օրհնում:

Գլ. Է. (7).

ԱՅԳԱՐ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ Է ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄՕՏ

Հայոց Աբգար թագաւորը եօթը տարի շարունակ հիւանդ էր. ամեն տեսակ դեղեր գործ էր դրել, բայց չէր առողջացել: Աբգարը լսեց, որ Հրէաստանում Յիսուս առանց դեղի բժշկում է ամեն տեսակ հիւանդութիւններ, այդ պատճառով նամակ գրեց և դեսպանների ձեռով ուղարկեց, որ գայ և իրան բժշկի: Ահա Աբգարի գրած նամակը. «Ես լսել եմ, որ դու առանց դեղի բժշկում ես հիւանդներին—կոյրերի աչքը բաց ես անում. կաղերին ոտն ես տալիս. բորոտնե-

րին սրբում ես. երկար ժամանակ հիւանդութիւն ունեցողներին առողջացնում ես և մինչև անգամ մեռելներին յարութիւն ես տալիս: Երբ ես այս բոլորը լսեցի, ինքս ինձ ասացի, որ դու կամ երկնքից իջած Աստուած ես և կամ Աստծու որդի: Աղաչում եմ քեզ, արի և ինձ բժշկիր: Լսեցի նոյնպէս, որ հրէաները քեզ նեղացնում են. ես մի փոքրիկ քաղաք ունեմ, եկ ինձ մօտ. երկուսիս էլ բաւական է. քեզ այստեղ ոչ որ չի նեղացնիր»: Վերջը պատուիրեց զեսպաններին, որ եթէ Յիսուս չկարողանայ գալ պատկերը քաշեն և իրան բերեն: Այս բանի համար մի նկարիչ ուղարկեց:

Դեսպանները նամակը Յիսուսին տարան: Նա չկարողացաւ գալ և մեր Աբգար թագաւորին այս պատասխանը դրեց. «Երանի նրան՝ ով ինձ չի տեսել, բայց հաւատում է: Գրում ես, որ քեզ մօտ գամ, չեմ կարող, որովհետև ես չեմ եկել հանդիստ ապրելու՝ այլ՝ շարձարուեիու և խաչուելու: Երբ այս բոլորը վերջացնեմ, ետոյ հայր Աստծու մօտ պիտի գնամ: Իսկ իմ համբարձումից ետոյ աշակերտներիցս մինին կու-

ղարկեմ, որ դայ քեզ բժշկի և քո ժողովրդին էլ քրիստոնեայ դարձնի»:

Նկարիչը երբ տեսաւ, որ Յիսուս չի գալիս, սկսաւ նրա պատկերը նկարել, բայց չէր կարողանում: Յիսուս նկարչին իւր մօտ կանչեց. մի կտոր մաքուր կտաւ առաւ. երեսին ծածկեց և նրա վրայ նկարուեց իւր պատկերը: Ետոյ նկարչին տուաւ, որ տանի Աբգարին: Այս պատկերը կոչուում է պատանակ կամ անձեռագործ պատկեր:

Գլ. Ը. (Տ).

Թ Ա Գ Է Ո Ս Ե Ի Բ Ա Ր Գ Ո Ի Ղ Ի Մ Է Ո Ս

Յիսուս բացի 12 առաքեալներից 72 աշակերտ էլ ունէր:

Համբարձումից ետ աշակերտներից մի նը՝ Թադէոս անունով, Հայաստան եկաւ: Թագաւորը սա Աբգարի պալատը մտաւ. թագաւորը երկրպագութիւն տուաւ նրան: Թադէոսը քարոզեց թագաւորին, բոլոր քաղաքացիներին և ասաւ, որ Քրիստոսին հաւատան և նրա ասածները կատարեն: Աբգարի գլխին ձեռը դրաւ և բժշկեց. նոյնպէս քաղաքի բոլոր հիւանդներին: Այս բանը որ տեսան քաղաքացիները, հաւատացին Քրիստո-

սին և մկրտուեցան: Սուրբ Թաղէոսը երկար ժամանակ չմնաց այնտեղ—նա միւս առաքեալների նման պիտի ման գար զանազան տեղեր և քարոզէր, այս պատճառով թագաւորի թագ շինող Աղղէին եպիսկոպոս ձեռնադրեց և հովիւ նշանակեց այս նոր քրիստոնեաների վրայ: Թաղէոսը Արգարից հրաման առաւ և զնաց Հայաստան՝ թագաւորի քրոջորդի Սանատրուկի մօտ, քարոզեց նրան և նրա մարդկանց ու ամենին էլ մկրտեց: Սանատրուկի աղջիկ Սանդուխտին ևս մկրտեց:

Սանատրուկը շատ կարճ ժամանակ քրիստոնեայ մնաց—հէնց Արգարի մահից ետ՝ ուրացաւ քրիստոնէութիւնը և սկսաւ շարշարել քրիստոնեաներին ու նահատակել: Իւր Սանդուխտ աղջկան շատ ասաւ, որ ուրանայ քրիստոնէութիւնը, բայց նա չլսեց: Սանդուխտ կոյսը պատասխանեց, որ կուռքերին ոչ մի ժամանակ երկրպագութիւն չեմ տալ, կ'մեռնեմ, կուռք չեմ պաշտի: Հայրը իւր աղջկան նահատակել տուաւ: Բայց սրանով չբաւականացաւ—որովհետեւ Սանդուխտ կոյսը Սուրբ Թաղէոսից էր դասել քրիստոնէութիւնը, այս պատճառով նրան էլ նահատակել տուաւ:

Այսպէս թէ ուսուցիչը և թէ աշակեր-

տուհին լաւ համարեցին մեռնել՝ քան թէ կուռք պաշտել:

Սուրբ Թաղէոսի մահից ետ՝ Յիսուսի աշակերտներից մի ուրիշը եկաւ Հայաստան, որ քրիստոնէութիւնը քարոզի—սրա անունն էր Բարդուղիմէոս: Սա բերաւ իւր հետ սուրբ կոյս Մարիամի պատկերը. Տիգրիս գետի ափին մի վանք շինեց՝ Աստուածածին անունով և այն պատկերն այնտեղ դրաւ:

Սուրբ Թաղէոս և Բարդուղիմէոսն առաջին անգամ եկան մեր երկիրը քրիստոնէութիւնը քարոզելու և լուսաւորելու հայերին, սրա համար էլ նրանց անուանում ենք առաջին (նախկին) լուսաւորիչներ: Որովհետեւ նրանք այդպիսի գեղեցիկ օրինակ են թողել մեզ համար. մենք էլ ամեն տարի նրանց անունը յիշում ենք եկեղեցում և տօն կատարում: Այդ օրը երգում ենք.

ՇԱՐՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Հայրատունկ այգայն հրեղէն պարիսպը
և ըարձր աշտարակը, ոսկեղէն ըածակը
և ժիր մատուակը Հայաստանեայց, հարք

հոգեւորք, Բարդղղիմէոս եւ Թաղէոս, բարեխօս լերուք առ տէր վասն անձանց մերոց:

Հայրատունի աղբու (եկեղեցու) հրեղէն սրբխայներ և բարձր աշտարակներ, ոսկեղէն բաժակներ և ժիր մատուակներ—սլ դուք հայատանցիներ իս հոգեւոր հայրեր՝ Թաղէոս և Բարդղղիմէոս, բարեխօս եղէք տիրոջ առաջ մեզ համար:

Թագաւոր երկնաւոր,
Զեկեղեցի քո անշարժ պահեա՛,
Եւ զերկրպագուս անուանդ քում՝
Պահեա՛ ի խաղաղութեան:

Երկնաւոր Թագաւոր (Յիսուս), քո եկեղեցին անշարժ պահիր. քո անուան երկրպագութիւն տուողներին խաղաղութեան մէջ պահիր:

Գլ. Թ. (9).

Ս. ԳՐԻԳՈՐ (կամ երկրորդ) ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պարսից Արտաշիւր Թագաւորը մի օր իւր պալատականների հետ այսպէս խօսեց— ով հայոց Խոսրով Թագաւորին սպանի, ինչ կամենայ, ինձնից կտտանայ: Անակ անունով մինը՝ խոստացաւ Արտաշիւրի ցանկութիւնը կատարել: Սա վերջբաւ իւր ընտանիքը. հասաւ Հայաստանի սահմանը և այն-

պէս ցոյց տուաւ՝ որպէս թէ Պարսից Թագաւորն իրան հալածում է և մեր Թագաւորից պաշտպանութիւն խնդրեց: Խոսրովն Անակին սիրով ընդունեց: Նա այնպէս էր կարծում, որ փախստականը շատ տեղեկութիւններ կյայտնի Արտաշիւրի զօրքի և նրա բոլոր զործերի մասին, այս պատճառով Անակին՝ հէնց իւր պալատում տեղ տուաւ: Այնուհետև Արտաշիւր լրտես Անակը միայն նրա մասին էր մտածում, թէ ինչպէս սպանի մեր Թագաւորին:

Մի օր Խոսրովը որսի գնաց իւր պալատականների հետ: Անակին էլ հետն առաւ: Որսի ժամանակ Անակը Խոսրովին փոքր ինչ հեռու տարաւ՝ որպէս թէ ծածուկ բան ունի ասելու: Այստեղ սրով խփեց Թագաւորին, իսկ ինքը ձի նստեց և սկսաւ փախչել: Մարդիկ ետեիցն ընկան: Անակը փախաւ, ձգեց իրան Երասխ գետը և խեղդուեց: Խոսրովը դեռ չէր մեռել, որ հրամայեց Անակի բնաժանկը կտտարել: Թագաւորի հրամանը կատարուեց— նրա ընտանիքը սրի անցրին: Միայն մանուկ Գրիգորին իւր Սօֆիա դայեակը փախցրաւ և տարաւ Կեսարիա քաղաքը:

Երբ Արտաշէրին լուր հասաւ, թէ Անակը սպանել է Խոսրովին, մեծ զօրք առաւ և եկաւ Հայաստան, որ Խոսրովի տունը ջնջի: Հայերը չկարողացան պարսիկների դէմ կռուել: Արտաշէրը մտաւ մեր երկիրը և հրամայեց Խոսրովի ընտանիքը կոտորել: Այսպէս էլ արին: Միայն Տրդատ անուճով մի տղայ հագիւ կարողացան փախցնել և Հռովմ քաղաքը տանել:

Սօփիան Գրիգորին պահում էր Կեսարիայում: Փոքր ինչ որ մեծացաւ, նրան ուսումնարան ուղարկեց, ուր սովորում էր յունարէն և ասորերէն: Սօփիան ինքը քրիստոնեայ էր. փոքրիկ Գրիգորին սովորցրեց, ինչ որ հարկաւոր էր քրիստոնէական կրօնի համար: Երբ Գրիգորը չափահաս դարձաւ, ամուսնացաւ Մարիամ անուճով մի աղջկայ հետ և նրանից երկու որդի ունեցաւ՝ Վըրթանէս և Արիստակէս: Մրանից ետ Մարիամի համաձայնութիւնով Գրիգորը բաժանուեց նրանից: Մարիամը կուսանոց մտաւ:

Գրիգորին պատմեցին, որ իւր հայր Անակը սպանել է Խոսրով թագաւորին, որի որդի Տրդատը Հռովմումն է, սրա համար էլ փերկացաւ և գնաց այն քաղաքը, որ իւր

մեղաւոր հօր փոխարէն Տրդատի մօտ ծառայութիւն անի և սրանով հօր մեղքերը փոքր ինչ թեթեւցնի:

Խոսրովի որդի Տրդատն էլ Հռովմումն էր մեծանում Գիոկղետիանոս կայսրի մօտ: Երբ հասակն առաւ, զինուորական ծառայութեան մէջ մտաւ: Տրդատը մեծ ոյժ ունէր, լաւ ձի նստել և զէնք գործածել գիտէր: Մի անգամ ձեռով բռնեց եզան եղջիւրը և քաշեց, հանեց: Մի անգամ էլ ընկերի հետ կառք էին քշում. ընկերը զիամամբ Տրդատին կառքից վեր ձգեց, բայց սա ետեից վազեց և կառքից այնպէս բռնեց, որ ձիերն էլ չկարողացան առաջ գնալ: Մի անգամ էլ Հռովմ քաղաքի Գիոկղետիանոս կայսրը պատերազմ ունէր: Թշնամին մարդ ուղարկեց և այսպէս էր ասում—փոխանակ զօրքով մէկ մէկու հետ կռուելու և ի զուր տեղը մարդիկ սպանելու, արի ես ու դու մենամարտենք. եթէ ես յաղթեմ, դուք ամենքդ ինձ ծառայ եղէք, իսկ եթէ դու յաղթես, մենք ամենքս քեզ հարկ տանք:

Գիոկղետիանոսը այս բանից խիստ վախեցաւ և չգիտէր, թէ ինչ անի: Կայսրի զօրավարներից մէկն ասաւ. «Տէր թագաւոր»

ամենեկին մի մտածիր այդ մասին. իմ գնդի մէջ հայոց թագաւորի ցեղից մի տղայ կայ՝ անունը Տրդատ, նա կարող է քեզ ազատել» . և Տրդատի մասին շատ բաներ պատմեց: Գիտկղետիանոսն իսկոյն Տրդատին իւր մօտ կանչել տուաւ. թագաւորական զգեստ հագցրաւ. թագաւորի նշաններով զարդարեց և ամեն տեղ յայտնեց, որ նա կայսրն ինքն է: Միւս ոքը թշնամու թագաւորի մօտ մարդ ուղարկեց ասելու, որ վազն իրար հետ մե- նամարտելու են: Երկրորդ օրը Տրդատը ձի նստաւ. քշեց թշնամու կողմը, յարձակուեց նրա վրայ. բռնեց և Գիտկղետիանոսի մօտ բերաւ: Կայսրը շափից դուրս ուրախացաւ, որ իրան ազատողը Հայոց թագաւոր Խոսրովի որդին է. թագաւորական զգեստ հագցրաւ. գլխին թագ դրաւ. հռովմէական զօրք տուաւ, որ գնայ Հայաստան և իւր հօր փոխարէն թագաւորէ:

Տրդատը հասաւ Կեսարիա քաղաքը: Գրիգորը նրա հետն էր: Հայ նախարարները, երբ իմացան, որ իրանց թագաւորի որդին զօրքով գալիս է, եկան, միացան նրա հետ, որպէսզի պարսիկներին դուրս անեն մեր երկրից:

Տրդատը հասաւ Երիզա քաղաքը: Այստեղ մի շաստուածուհի կար՝ անունը Անահիտ, որին մեր պապերը պաշտում էին: Այստեղ Անահտին զոհ բերին և խնդրեցին, որ յաջողութիւն տայ իրանց զօրծին: Թագաւորը, բոլոր զինուորները գնում էին և երկրպագութիւն տալիս կուռքին: Հերթը Գրիգորին հասաւ: Տրդատը հրամայեց, որ նա էլ Անահտին աղօթք անի: Բայց Գրիգորը քրիստոնեայ էր, չուզեց կուռքին երկրպագութիւն տալ: Տրդատը բարկացաւ Գրիգորի վրայ և հրամայեց, որ անպատճառ Անահտի առաջ աղօթի: Գրիգորը չուզեց: Այն ժամանակ թագաւորին պատմեցին, որ նա իւր հօրը սպանող Անակի որդին է: Տրդատը աւելի ևս բարկացաւ, հրամայեց Գրիգորին խիստ պատիժներ տալ — պատուի- րեց, որ տանեն Արտաշատ քաղաքի Խօրվի- րապը ձգեն, որպէսզի այնտեղ սովից մեռնի: Այս վիրապը լի էր բազմաթիւ օձերով և կարիճներով: Այստեղ ձգում էին յանցա- ւորներին: Գրիգորը 15 տարի մնաց այնտեղ: Մի քրիստոնեայ կին Աստու հրամանով ամեն օր մի-մի հաց էր ձգում հօրը, որ Գրիգորն ուտի և չմեռնի:

Տրդատը Հայաստան հասաւ. դուրս ա- րաւ պարսիկներին և ինքն սկսաւ կառավա-

րել: Թագաւորը կռապաշտ էր, զքա համար էլ հրաման հանեց, որ իւր տէրութեան մէջ ուր որ էլ քրիստոնեայ գտնեն, ստիպեն կռուքերին երկրպագութիւն տալու, իսկ եթէ հակառակողներ լինեն, իսկոյն սպանեն նրանց:

Գլ. Ժ. (10).

ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆ ԵՒ ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ԿՈՅՍԵՐԸ
ՓԱՆՉՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դիոկղետիանոս կայսրը կամենում էր իւր համար կին առնել: Ամեն կողմ պատկերահաններ ուղարկեց, որ թագուհի լինելու արժանի աղջիկներ գտնեն. նրանց պատկերները նկարեն և իրան բերեն: Այս պատկերահաններից մի քանիսն էլ Հռովմ քաղաքի մօտ գտնուող կուսանոցը դնացին: Այստեղ մի գեղեցիկ կոյս կար՝ անունը Հռիփսիմէ. սրա պատկերն ուժով քաշեցին և կայսրին տարան: Կայսրը հաւանեց Հռիփսիմէին և ուզում էր նրան թագուհի գարձնել: Երբ այս բանն իմացաւ կուսանոցի մայրապետ Գայիանէն, բոլոր կոյսերին հաւաքեց և Հռիփսիմէի հետ միասին փախան, եկան Հայաստան ու Վաղարշապատ քաղաքի մի այգու հնձանում բնակուեցին: Կոյսե-

րից մինն ապակիէ յուլունքներ էր շինում. ծախում էին և սրանով ապրում:

Դիոկղետիանոսը խիստ բարկացաւ փախած կոյսերի վրայ. ամեն կողմ մարդ ուղարկեց, որ նրանց գտնեն: Երբ իմացաւ, որ Հռիփսիմէն Հայաստան է փախել, մեր Տրդատ թագաւորին էլ նամակ գրեց, որի մէջ ասում էր. «Եթէ կոյսերին գտնես, Հռիփսիմէին ինձ ուղարկիր, միւսներին սպանիր, իսկ եթէ ցանկանաս, կարող ես ամուսնանալ նրա հետ»:

Տրդատն այս թուղթն ստանալուն պէս՝ իւր երկրի մէջ ամեն կողմ մարդ ուղարկեց, որ փնտռեն նրանց: Մի քանի օրից ետ կոյսերին գտան: Թագաւորը հրամայեց հրնձանը զինուորներով պատել: Պալատից թանկագին շորեր ուղարկեց, որ հագցնեն Հռիփսիմէին և իւր մօտ բերեն, որովհետև միտք ունէր նրա հետ ամուսնանալ: Հռիփսիմէն չէր կամենում պալատ գնալ, բայց թագաւորը հրամայեց իւր ծառաներին, որ նրան ուժով բերեն պալատ: Թագաւորի հրամանը կատարուեց— Հռիփսիմէին քաշտալով մինչև պալատ տարան: Հռիփսիմէն ոչ մի ձևով չհամաձայնեց թագուհի դառ-

նալ. փախաւ և գնաց իւր ընկերուհիներէ մօտ. պատմեց նրանց իւր գլխովն անցածը. փոքր ինչ հեռացաւ նրանցից և սկսաւ Աստրծուն աղօթել և շնորհակալութիւն անել, որ իրան այդպիսի վտանգից ազատեց: Այդ միջոցին թագաւորի զահիճները ջահերը ձեռներին եկան. գտան Հռիփսիմէին, լեզուն կտրեցին. աչքերը հանեցին և մարմինը կտոր-կտոր արին: Հռիփսիմէից ետ սպանեցին նրա 35 ընկերուհիներին մայրապետի հետ միասին:

Կ. Փ. (11).

Ս. ԳՐԻԳՈՐԻՆ ԳՈՒՐՍ ԵՆ ԲԵՐՈՒՄ ՎԻՐԱԿՈՒՅ

Թագաւորն այս բանի վրայ շատ էր մտածում. նրա խիղճը տանջում էր իրան. հանդիստ չունէր, քունը չէր տանում: Տրբդատը խելագարի պէս՝ վայրենի խոզի նման թափառում էր: Թագաւորի քոյր Խոսրովագուխտը մի բարի աղջիկ էր: Հրեշտակը սրան երագում երեսց և ասաւ. «Եթէ կամենում էք, որ թագաւորն առողջանայ, Գրիգորին պիտի վիրապից հանէք: Նա միայն կարող է բժշկել»: Խոսրովագուխտըն այս երագը նախարարներին պատմեց, նրանք չհաւատացին, ամենեկին չէին

կարծում, թէ Գրիգորը 15 տարի վիրապում կենդանի մնացած լինի: Երեք անգամ նոյն երագը կրկնուեց, ետոյ հաւատացին: Այնուհետև Խոսրովրապ գնացին, չուանը կախ արին և ձայն տուին. «Գրիգոր, եթէ կենդանի ես, դուրս արի. Աստուած հրամայեց, որ քեզ այստեղից հանենք»: Գրիգորը կենդանի էր: Նրան դուրս հանեցին և Վաղարշապատ բերին: Տրդատը և նախարարները Գրիգորի ոտներն էին ընկնում և ներողութիւն խնդրում: Գրիգորն աղօթեց Աստծուն և խնդրեց, որ իրան կարողութիւն տայ՝ հիւանդ թագաւորին և նախարարներին բժշկելու: Սրանից ետոյ փողոցներում թափուած կոյսերի մարմինները թաղել տուաւ: Երկրորդ օրը նախարարները թագաւորի հետ Գրիգորի մօտ եկան և խնդրեցին, որ ճշմարիտ հաւատը սովորեցնի իրանց: Գրիգորը շատ ուրախացաւ այս բարի բանի վրայ և 66 օր շարունակ քարոզում և ուսուցանում էր նրանց ջրխտոնէական հաւատը:

Տրդատը, իշխանները և ժողովուրդը հաւատացել էին Գրիստոսին և ընդունել քրիստոնէութիւնը, բայց ոչ քահանայ ունէին

աւսու լծալս նոճ զօ զճ դոյսից՝ պլոսն ամի միջոյնատոյ տղո՝ միջոյնատոյ լոսմ շքմոյց՝

և ոչ եպիսկոպոս, որ քարոզէր և սովորցնէր նրանց, այս պատճառով Տրդատ թագաւորը Գրիգորին Կեսարիա քաղաքն ուղարկեց, որ Առնոդ արքեպիսկոպոսից կաթողիկոս ձեռնադրուի և նոր քրիստոնեայ դարձած հայ ժողովրդին սովորցնի քրիստոնէութիւնը: Գրիգորը Կեսարիա գնաց: Առնոդը կաթողիկոս ձեռնադրեց նրան: Վերադառնալիս Սուրբ Յովհաննէս Մկրտչի և Աթանազինեայ եպիսկոպոսի մասունքների մի մասը հետն առաւ՝ դարձաւ Հայաստան՝ Մուշ քաղաքի կողմերը: Նա հետը բերաւ և շատ քահանաներ:

Այդտեղ կռատներ կային, բոլորն էլ քանդեց. կուռքերի սեղանները կործանեց. նրանց տեղ եկեղեցի շինեց և Յովհաննէս Մկրտչի մասունքն այնտեղ դրաւ: Այս եկեղեցու անունը Սուրբ Կարապետ դրաւ, ուր մինչև այսօր էլ անթիւ ուխտաւորներ ուխտեն գնում:

Տրդատը, երբ իմացաւ որ Սուրբ Գրիգորը վերադարձել է Կեսարիայից, դուրս եկաւ նրա առաջ իշխանների և ժողովրդի հետ միասին: Սուրբ Գրիգորը 30 օր ծոմ պահել տուաւ նրանց, ետոյ թագաւորին, նրա ընտանիքին,

իշխաններին և անթիւ ժողովրդեան մկրտեց եփրատ գետի մէջ: Սուրբ Գրիգորը եօթն օր մնաց այնտեղ և չորս միլիօնից աւելի մարդ մկրտեց:

Սրանից ետ Սուրբ Գրիգորը Տրդատին խորհուրդ տուաւ, որ Հայաստանում ամեն տեղ ուսումնարաններ բանայ, քահանաներ պատրաստի, որ մնացած հեթանոս հայ ժողովրդին քարոզեն և մկրտեն: Այս ուսումնարաններից մի քանիսում յունարէն և մի քանիսում էլ ասորերէն էին սովորցնում, որովհետև դեռ ևս հայերէն գրեր չկար: Բացի սրանից Սուրբ Գրիգորը 12 եպիսկոպոս ձեռնադրեց հայերի համար:

Սուրբ Գրիգորը եղաւ մեր առաջին եպիսկոպոսապետը՝ հայրապետը՝ կաթողիկոսը: Նա Հայաստանի ամեն կողմերում ուսումնարաններ բաց անել տուաւ. այստեղից ուսումն աւարտածները քահանաներ էին դառնում և հայերին հետզհետէ քրիստոնեայ դարձնում - մի խօսքով Սուրբ Գրիգորը մեր երկիրը լուսաւորեց և դրա համար էլ նրան ասում ենք Սուրբ Գրիգոր (կամ երկրորդ) Լուսաւորիչ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻ ՇԱՐԱԿԱՆԸ

Այսօր զարմանալի լուսոյն ծագողն
Ի խաւարի նստելոցս
ՂԻՐԻՂՈՐԻՈՍ սուրբ հայրապետն
Եկայք վերապատուեսցուք:

Խաւարի մէջ նստողներին խնայելի (մտաւոր) լոյս տուող Ս. Գրիգոր հայրապետին եկէք այսօր վերապատուեսք:

Այսօր զանապական հոգւոյն պարգևս
Քաշխող որդւոց թ որգոմայ.
Յորդիս լուսոյ նուաւ ծնեալք.
Եկայք վերապատուեսցուք:

Անապական հոգւոյ պարգևները թորգոմայ որդւոցս բաշխողին (և) նրանից (Ս. Հոգւոց) լուսոյ որդիներ ծնածներս, եկէք վերապատուեսք:

Այսօր զաստուածային քանին պատմող
Ի Հայաստան աշխարհի.
Աշակերտեալ նմա մանկունք.
Եկայք վերապատուեսցուք:

Հայաստան աշխարհում Աստու խօսքը քարտղողին, սլ նրան աշակերտող մանուկներ, եկէք այսօր վերապատուեսք:

Այսօր երգէ եկեղեցի որդւովք իւրովք
Ընդ հրեշտակս,

Յիշատակի լուսաւորչին
Փառք ի բարձունս Աստուծոյ:

Այսօր եղեղեցին իւր որդիերանցով հրեշտակների հետ միասին՝ Լուսաւորչի իշատակի համար՝ երգում է— «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ»:

ԳԼ. ԺԲ. (12).

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻ ԵՐԱԶՐ

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը մի անգամ երագում տեսաւ, որ երկինքը բացուեց և սկսաւ այնտեղից լոյս իջնել դէպի երկիրը: Լուսի հետ միասին իջաւ Աստուծու միածին որդին՝ ձեռին բռնած ոսկէ ուռն: Այս մարդն իջաւ Վաղարշապատ քաղաքի մէջ տեղը և գետնին ուռով խփեց: Իսկոյն գետնի տակից՝ այսինքն անդնդից սարսափելի ձայներ լսուեցին: Սրանից ետ թագաւորի պալատի վրայ երևաց ոսկէ խարիսխ, որի մեծութիւնը մի մեծ բլրի շափ էր: Այս խարբսխի վրայ կրակէ սիւն կար. սիւնի վրայ ամպեղէն գմբէթ՝ եկեղեցու նման. իսկ գմբէթի վրայ էլ՝ լուսաւոր խաչ:

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը զարմացած նայում էր և չգիտէր, թէ ինչ նշանակութիւն ունեն այս ամենը: Աստուծու հրեշտակն

իջաւ երկնքից և մեկնեց Սուրբ Գրիգորին
 -րա երազը: Հրեշտակն ասաւ — նա, որ ձե-
 ոին ոսկէ ուռն ունէր բռնած՝ Աստուծու որ-
 դի Յիսուս Քրիստոսն (Միածին) էր. հրեղէն
 սիւնը՝ այժմեան Էջմիածնի տաճարը, իսկ
 լուսաւոր խաչը՝ հայոց կաթողիկոսութիւնն
 է: Հրեշտակը յայտնեց, որ այս ուռով խփած
 տեղը եկեղեցի պիտի շինել. այնտեղ պիտի
 աղօթեն բոլոր քրիստոնեաները. հայոց կա-
 թողիկոսի աթոռն այնտեղ պիտի հաստա-
 տուի, այսինքն հայոց կաթողիկոսներն այն-
 տեղ պիտի նստեն:

Գլ. ԺԳ. (13).

Է Ջ Մ Ի Ա Ծ Ն Ի Տ Ա Ճ Ա Ր Ի Ղ Ի Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Միւս օրը Սուրբ Գրիգորը պատմեց այս
 երազը Տրդատ թագաւորին, նախարարնե-
 րին, ժողովրդին և պատուիրեց, որ հրեշ-
 տակի ցոյց տուած տեղի շորս կողմը բա-
 րէ պատ շինեն: Սուրբ Գրիգորն այդ երազը
 թագաւորին և նրա նախարարներին մկրտ-
 տելուց առաջ էր տեսել: Երբ թագաւորա-
 կան տունը և ժողովրդին մկրտեց, Վաղար-
 շապատ դարձաւ և Միածնի իջած տեղում
 303 թուին մի եկեղեցի շինեցին այն ձևով՝

Ինչպէս որ երազ էր տեսել: Այս եկեղեցին
 առաջ Ղողակաթ էր յիշուում, որովհետեւ
 լոյսը, այսինքն շողը այստեղ կաթեց:
 Այժմ այլ ևս Ղողակաթ չեն ասում, այլ՝ Էջ-
 միածին, որ նշանակում է թէ այնտեղ իջաւ
 Միածինը՝ Յիսուս Քրիստոսը: Եկեղեցու
 շինութեան վրայ աշխատում էին ոչ թէ
 միայն ժողովուրդը՝ այլև թագաւորն ինքը,
 Աշխէն թագուհին, թագաւորի որդին, քոյրը,
 նախարարներն ու իշխանները: Բացի Էջ-
 միածնից Սուրբ Լուսաւորիչը ուրիշ եկեղե-
 ցիներ էլ շինեց — մինը Գայիանէ կոյսի անու-
 նով, միւսը Հռիփսիմէի և սրանցում թագեց
 նրանց մարմինները, իսկ երրորդ եկեղեցին
 հնձանի տեղում շինեց, որն այժմ կոչուում է
 Ղողակաթ:

Սուրբ Էջմիածինը 303 թուից սկսած
 բոլոր հայերի մայր եկեղեցին է. այնտեղ է
 նստում հայոց կաթողիկոսը:

Ս. Էջմիածնի հիմնարկութիւնը մեր ե-
 կեղեցին տօնում է Հոգեգալստից երկու շա-
 բաթ ետ:

ՇԱՐԱԿԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱՅԵՆԻ

Է՛Ջ Միածինն ի Հօրէ
Եւ լոյս փառաց ընդ նմա,
Չայնք հնչեցին
Սանդարամետք անդնոց:

Միածինը (Յիսուս) լուսով պատած իջաւ Հօրից (երկնքից), սանդարամետի (զժոխքի) անդնոցից ձայներ լուսեցան:

Տեսնալ զլոյս
Մեծ հայրապետին Գրիգորի.
Պատմէր ցնծութեամբ
Հաւատացեալ արքային:

Մեծ հայրապետ Գրիգորը լոյսը անանկով ուրախութիւնով պատմում էր հաւատացեալ թագաւորին:

Եկայք շինեցուրք
Սուրբ զխորանն լուսոյ,
Քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս
Ի Հայաստան աշխարհի:

Յէ՛ք լուսոյ սուրբ խորանը (սեղան, եկեղեցի) շինենք, որովհետեւ Հայաստան աշխարհի մէջ ապստեղ լոյս ծագեց մեզ համար:

Բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց,
Միշտ անշարժ պահեա՛ զաթոռ Հայկազնեաց:

Քո վերին զօրքերի (հրեշտակների) բարեխօսութիւնով միշտ անշարժ պահիր հայկազուններէ աթոռը (հայոց եկեղեցին, Եջմիածինը):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԱՒԱՏՈՅ
ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Հաւատամք ի մի
Աստուած ի Հայրն ամենակալ,
յարարիչն երկնի և երկրի՝ երևելեաց և աներևութից:

Եւ ի մի տէր Յիսուս Քրիստոս. յՌդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ՝ Հօրէ միածին, այսինքն յեռութենէ Հօր:

Աստուած՝ յԱստուծոյ, լոյս՝ ի լուսոյ. Աստուած՝ ճշմարիտ յԱստուծոյ՝ ճշմարտէ՛ ծնունդ և ոչ արարած:

Հաւատում ենք որ՛կալ մի Աստուած, որ նա ամենակալ Հայր է. երկնքի ու երկրի, երևելիների ու աներևութների ստեղծողն է:

Հաւատում ենք որ Յիսուս Քրիստոսը մեր միակ տէրն է, որ նա Հայր Աստծու միածին որդին է, այսինքն նրա էութիւնիցն է:

Հաւատում ենք որ նա Աստուած է՝ Աստծուց. Լոյս է՝ Լուսից. ճշմարիտ Աստուած է, ճշմարիտ Աստծուց ծնած և ոչ թէ ստեղծուած: Հաւատում

նոյն ինքն ի բնութէնէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և ի վերայ երկրի՝ երեւելիք և աներեոյթք:

Որ յազագոս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ. ծընաւ կաաարելայէս ի Մարիամայ Սրբոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտս և զամենայն որ ինչ է ի մարդ՝ ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ. ելեալ ի յերկինս նովին մարմնով նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Գալոց է նովին մարմնով և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեան ոչ գոյ վախճան:

ենք, որ նա նոյն Հայր Աստուծո քնութիւնիցն է, որով ամեն բան եղաւ երկնքում և երկրիս վերայ՝ թէ երեւելիները և թէ աներեոյթները:

Հաւատում ենք, որ մարդկանցս փրկութեան համար իջաւ երկնքից. մարմին ստաւ. մարդ դարձաւ և ծնաւ կատարեալ կերպով, սուրբ Հոգւով՝ Սուրբ Կոյս Մարիամից: Հաւատում ենք, որ սուրբ Հոգւով առաւ մարմին, հոգի, միտք և այն ամենն՝ ինչ որ կալ մարդու մէջ՝ ճշմարտ կերպով և ոչ թէ կարծեօք:

Հաւատում ենք, որ նա չարչարուեց, խաչուեց, թաղուեց, երրորդ օրը յարութիւն ստաւ. նոյն մարմնով երկինք համարածաւ ու նստաւ Հօր աջ կողմը:

Հաւատում ենք, որ նա պէտք է գայ նոյն մարմնով և Հօր փառքով կենդանիներին ու մեռածներին դատելու և որի թագաւորութիւնը անվերջ կլինի:

Հաւատամք և ի սուրբ Հոգին՝ յանեղն և ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն և բնակեցաւ ի սուրբան:

Հաւատամք և ի միմիայն ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցի— ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց. ի յարութիւն մեռելոց ի դատաստանն յաւիտենից՝ հոգւոց և մարմնոց յարքայութիւն երկնից և ի կեանսն յաւիտենականս:

Իսկ որք ասեն էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդի, կամ էր երբեմն

Հաւատում ենք նաև Սուրբ Հոգուն, որ նա ոչ որից չէ ստեղծուել. կատարեալ Աստուած է, որ խօսեց օրէնքի, մարգարէների և աւետարանների միջոցով, որ Յորդանան գեան իջաւ. քարոզեց Աստուծոց ուղարկուած Քրիստոսի մասին և բնակուեց սրբերի մէջ:

Հաւատում ենք նաև մի ընդհանրական և առաքելական եկեղեցու. մի մկրտութեան, ապաշխարութեան, մեղաց քաւութեան, մեռելների յարութեան, հոգիների և մարմինների վերջին դատաստան լինելուն, երկրնքի արքայութեանը և յաւիտենական կեանքին:

Իսկ նրանք, որոնք ասում են՝ թէ կար ժամանակ, երբ ոչ Աստուծ

յորժամ ոչ էր սուրբ
 Հոգի կամ թէ յոչէիցն
 եղեն, կամ յայլմէ էու-
 թենէ ասն լինել զոր-
 դին Աստուծոյ և կամ
 զսուրբ Հոգին և թէ
 փոփոխելիք են կամ
 այլայլելիք զայնպի-
 սիսն նդովէ կաթողի-
 կէ և առաքելական
 սուրբ եկեղեցի:

Իսկ մեր փառաւո-
 րեսցուք որ յառաջ
 քան զյաւիտեանս, եր-
 կիրպագանելով սրբոյ
 Երրորդութեան և միոյ
 աստուածութեան Հօր
 և Որդոյ և Հոգւոյն
 սրբոյ, այժմ և միշտ
 յաւիտեանս յաւիտե-
 նից ամէն:

որդին կար և ոչ սուրբ
 Հոգին. կամ ասում են,
 թէ Աստուծո որդին կամ
 ս. Հոգին ոչնչից զու-
 ցած և հօր Աստուծու էու-
 թիւնից չեն, այլ ուրիշ
 էութիւնից են եղած,
 կամ թէ կարող են փո-
 փոխուիլ և այլպէս: Այս-
 պիտի հերետիկոսական
 խօսքեր ասողներին նդո-
 վում է կաթողիկէ և Ա-
 առաքելական սուրբ եկե-
 ղեցին:

Իսկ մենք փառաւո-
 րում ենք յաւիտենից ա-
 ռաջ եղողին՝ երկրորդե-
 լով սուրբ Երրորդու-
 թեան և մի Աստուածու-
 թեան—Հօրը, Որդուն,
 Սուրբ Հոգուն՝ այժմ,
 միշտ և յաւիտեանս յա-
 վիտենից. ամէն:

Պ Ա Տ Ա Ր Ա Գ Ի Ե Ր Գ Ե Ր

Մարմին տէրունական եւ արին փրկի-
 շական կայ առաջի. երկնային զօրութիւնքն
 յաներևոյթս երզնն եւ ասնն անհանգիստ
 քարքառով—Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ տէր զօ-
 րութեանց:

Տէրունական մարմինը և փրկչական արիւնք
 առաջներս դրած է, երկնային զօրքերն (հրեշտակ-
 ները), աներևոյթ կերպով երզում են և ասում շա-
 րունակ—Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց:

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ.
 Որ էնն Աստուած աստ ըսովնցաւ,
 Խաղաղութեան ծայն հնչեցաւ,
 Սուրբ ողջունի հրաման տուաւ,
 Եկեղեցին մի անձն կոչու.
 Համբոյրս յօղ լրման տուաւ:
 Թ շնամութիւնն հետացաւ.
 Սէր յընդհանուրս սփռեցաւ:
 Արդ պաշտօնեայք քարծեալ զձայն՝
 Տուք օրհնութիւն ի մի ըերան,
 Միասնական աստուածութեան,
 Որում սրովքէք են սրբաքան:

Քրիստոս մեր մէջ բարոնուէց, Որ էն Աստուածն ազտեղ (սեղանի վրայ) բազմեց: Սաղազութեան ձաշն լսուէց, սուրբ սղջունի նրաման արուէց: Նկեղեցիս (բոլոր քրիստոնեաների ժողովը) մի սիրտ—մի հոգի դարձաւ և այս սղջունի համբարը միութեան կապ եղաւ: Փշնամութիւնը հեռացաւ. Քրիստոսի սէրն ամենխո մէջ տարածուէց: Ուրեմն, սկ պաշտօնեաներ, ձաշներդ բարձրացնելով՝ միաբերան օրհնութիւն սուէք միասնական Աստուածութեանը, որին Արովրէները փառաբանում են:

Գոհանամք զքէն Տէր, որ կերակրեցեր զմնզ յանմահական սեղանոյ քոյ՝ ըաշխելով զմարմին և զարիւն ի փրկութիւն աշխարհի և կեանք անձանց մերոց:

Ծնորձակալ ենք յեզնից, սկ Տէր, որ մեզ կերակրեցիր քո անմահական սեղանից, բաշխելով քո մարմինն ու արիւնը՝ աշխարհի փրկութեան և մեր անձին կեանք լինելու համար:

Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց, լի են երկինք և երկիր փառօք քո: Օրհնութիւն ի բարձունս, օրհնեալ որ եկիր և զա-

լոցդ ևս անուամբ տեսան: Ո՛վսաննա ի բարձունս:

Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց, երկինքն ու երկիրը լի են քո փառքերով: Օրհնութիւն լինի բարձրումը. օրհնեալ ևս որ եկար և պխտի դաս Տիրոջ անունով: Ո՛վսաննա բարձրումը:

МОТЭРА
 ИИСОИГУТА
 ВОСТОЧНОЕ ДЕННО
 Академик Наян
 СССР

Յ Ա Ն Կ

Ա. Ղազարոսի լարութիւնը	5
Բ. Տան կոյսեր	8
Գ. Յիսուսի մասնութիւնը	11
Դ. Յիսուսի համբարձումը	12
Ե. Հոգեգարուստ	13
Զ. Վերափոխումն	16
Է. Արդար թաղաւորը դեպքաններ է ուղարկում Յիսուսի մօտ	19
Ը. Ս. Թաղէոս և Բարդուղիմէոս	21
Թ. Ս. Գրիգոր (կամ Երկրորդ) Լուսաւորիչ	24
Ժ. Հռիփսիմեան և Գալիանեան կոյսերը փախչում են Հայաստան	30
ԺԱ. Ս. Գրիգորին դուրս են բերում Վիրապից	32
ԺԲ. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի երազը	37
ԺԳ. Էջմիածնի տաճարի շինութիւնը	38
ԺԴ. Հաւատոյ հանդանակ	41
ԺԵ. Պատարագի երգեր	45

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ԸՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ԿՐՈՆԻ
ՀԵՏԵՐԵԱԼ ԳԱՍԱԳՐԵՐԸ

I.

ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐ ԵՍՍՐ

ՍՏՈՐԻՆ ԵՐԶԱՆ

Ռ. Կ.

- 1. ԳԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՈՆԻ Հին-ուխա Հատոր Ա. 1 75
- 2. ԳԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՈՆԻ նոր-ուխա " Բ. 2 5
- 3. ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՐՍՔ Հայ կրօնաւոյցներին. — 10

ՄԻԶԻՆ ԵՐԶԱՆ

- 4. ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆ ԲՐԻՍՏՈՆԵԱԿ. ԿՐՈՆԻ Հատ. Գ. 1 50
- 5. ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆ ԲՐԻՍՏՈՆԵԱԿ. ԿՐՈՆԻ " Ե. — 50
- 6. ՏԱՄՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ — 50

II.

ԱՅՈՒՆԵՐՏՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐ

- 7. ԳԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՈՆԻ. Ս. տարի — 20
- 8. ԳԱՍԱՏԵՏՐ " " " " " Բ. " — 20
- 9. ԳԱՍԱՏԵՏՐ " " " " " Գ. " — 30
- 10. ՍՐԲԱԶ. ՊԱՏՄ. Հին-ուխաի 1, (բնդարձակ) } Գ. " — 45
- 11. ՍՐԲԱԶ. ՊԱՏՄ. Հին ախաի 2, (Համառօտ) } " " — 30
- 12. ՍՐԲԱԶ. ՊԱՏՄ. նոր ուխաի. } " " — 40
 - 1. Աւսարան. } " " — 40
 - 2. Գործք տաւրիոց } " " — 40

Իմ դասադրերն ստանալ ցանկացողները կարող են գիմել -

- 1. Тифлисъ: Священнику С. Саакянъ.
- 2. " Центральная книжная торговля.

Ինձ գիմելներն ստանում են 20% զեղջ կանխիկ վճարմամբ:

Գինն է 20 կոպ.

00 2 6816

408

2013

<< Ազգային գրադարան

NL0026816

